

MEDEDELING

---

referentienr. : M-VVKSO-2011-009
datum : 2011-01-31
gewijzigd : —
contact : Dienst Leerlingen en schoolorganisatie, dls.vvkso@vsko.be
Janwillem Ravyst, janwillem.ravyst@vsko.be, 02 507 07 96
Lieselot Vantuyckom, lieselot.vantuyckom@vsko.be, 02 507 07 34
Jan Schokkaert, jan.schokkaert@vsko.be, 02 507 06 48

Scholen en de nieuwe media

1 Inleiding

Technologische ontwikkelingen en de nieuwe media zijn maatschappelijke evoluties met een grote invloed. Met 'nieuwe media' bedoelen we de digitale media zoals mobiele telefoon, internet, games, foto's, filmopnames ... Het zijn die toepassingen waarmee scholen in de praktijk het meest geconfronteerd worden. Ze geven een andere invulling aan de begrippen tijd en afstand. Door de invloed van de media op de levensstijl van jongeren worden ook scholen voortdurend geconfronteerd met deze evoluties en ontwikkelingen. Zij worden erdoor gedwongen uit te zoeken hoe zij hun opdracht vervullen in een gewijzigde context, hoe ze gebruik kunnen maken van de nieuwe kansen, hoe ze omgaan met mogelijke risico's ...

Een van de prioriteiten van het VVKSO voor het schooljaar 2009-2010 was een probleemverkenning te starten rond leerlingen en hun omgang met internet (facebook, netlog, e-mail ...) en gsm-gebruik op school. Met dat doel is een ad-hocwerkgroep, bestaande uit directeurs, leerlingenbegeleiders en andere betrokkenen, samengekomen. De probleemverkenning die daaruit voortkwam vormde de basis van dit document. Uit de probleemverkenning bleek dat scholen vanuit hun specifieke situatie en pedagogisch project tot eigen conclusies en klemtonen komen als het gaat om het omgaan en werken met nieuwe media. Dat is ook logisch: het gaat om een vorm van schoolbeleid. Dit document zal dan ook geen pasklare oplossingen bieden. Elke school zal haar **eigen beleid** moeten evalueren en eventueel aanpassen aan de nieuwe media en de gevolgen ervan, positief en negatief, op de schoolpraktijk. Met dit document willen wij scholen bij die oefening ondersteunen door een aantal krachtlijnen aan te reiken die het kader kunnen vormen voor het beleid rond nieuwe media. Daarnaast overlopen we enkele veelgestelde vragen en verwijzen we naar een aantal interessante publicaties en websites over scholen en nieuwe media.

2 Enkele krachtlijnen bij een proactief schoolbeleid rond nieuwe media

Scholen gaan vandaag al op heel verschillende manieren om met de nieuwe media. Het beleid dat een school voert is steeds voor een deel afhankelijk van de eigen situatie en het eigen opvoedingsproject. Dat neemt niet weg dat er enkele centrale krachtlijnen zijn die in elk schoolbeleid een plaats zouden moeten krijgen. Die krachtlijnen kan een school als vertrekpunt nemen bij het uitwerken van een eigen beleid om op een positieve wijze om te gaan met nieuwe media. Wij hebben de krachtlijnen gebundeld in drie categorieën. Een eerste categorie gaat in op nieuwe media en leerlingen. Een tweede behandelt nieuwe media en personeelsleden, waarbij er een link is met de afspraken hierover in het arbeidsreglement. Een laatste groep betreft ten slotte het algemene beleid van de school.

2.1 Nieuwe media en de leerlingen

De school voert een actief beleid om leerlingen te sensibiliseren voor en te begeleiden bij het doelmatig, proportioneel en kritisch gebruik van nieuwe media als hulpmiddel voor persoonlijke, sociale en professionele ontplooiing.

Voor jongeren bepalen nieuwe media mee hun identiteit en gelden ze als een verlengstuk van henzelf. Dat uit zich onder meer in de hoeveelheid tijd die zij hieraan besteden. De alomtegenwoordigheid van de nieuwe media zal door de school niet afgeblokt kunnen worden, maar wel in zekere zin gekanaliseerd. Dat is ook nodig omdat het veelvuldige gebruik door leerlingen niet automatisch betekent dat zij alle consequenties ervan steeds even goed inschatten of zelfs dat zij de nieuwe media correct gebruiken. De virtuele wereld van de nieuwe media geeft ook een heel andere invulling aan bestaande begrippen (bv. het begrip vrienden bij Facebook). Het is ten slotte belangrijk dat leerlingen leren inschatten wanneer ze wel en niet bepaalde toepassingen zoals internet of gsm kunnen gebruiken, dat ze met andere woorden grenzen aannemen.

Uit de opvoedende rol van de school volgt dat een schoolbeleid rond nieuwe media nooit los kan staan van de pedagogische visie op jongeren en media. Het is een uitdaging voor de school om te proberen leerlingen op een volwassen manier van de nieuwe media gebruik te leren maken. Dat houdt in dat men in plaats van een louter restrictieve aanpak, ook inzet op een proactieve pedagogische benadering. Binnen de leerplannen ICT is er ruimte voorzien die de school kan gebruiken voor media-educatie, bv. lessen over veilig internetgebruik. Ook tijdens andere vakken is er, o.a. op basis van vakoverschrijdende eindtermen en specifieke leerplannen, de ruimte om in te spelen op de belangrijke rol van nieuwe media. Dat heeft ook gevolgen voor de gebruikte didactiek (zie punt 2.2). Uiteraard vereist de opvoedende rol van de school dat directie en personeelsleden zelf voldoende kennis moeten hebben van de nieuwe media om de leerlingen te kunnen begeleiden (zie punt 2.3).

Het doelmatig, proportioneel en kritisch gebruik leren maken van de nieuwe media kadert ook in het groeiproces van jongeren, dat op een zekere leeftijd gekenmerkt wordt door het aftasten van grenzen. De meeste leerlingen doorlopen dat proces zonder grote problemen. Een zekere structuur en vaste grenzen zijn daarbij natuurlijk nodig als houvast. Het niet naleven van die afspraken en regels kan steeds gesanctioneerd worden. Een streven naar consensus binnen de school is dan ook van groot belang. Een goedwerkende schoolraad en leerlingenraad zijn geschikte fora om naar een draagvlak voor het schoolbeleid te streven. Een school kan hen zelf met een vraag hierover contacteren. Leerlingen krijgen zo de kans om deel te nemen aan een redelijk gesprek over wat er op school wel en niet kan. Ouders worden op die manier eveneens betrokken.

De school begeleidt de leerlingen actief bij alle aspecten van het kritisch omgaan met informatie, in het bijzonder het beoordelen van de kwaliteit van de informatie en de betrouwbaarheid van de bronnen.

Jongeren gaan vanuit hun ervaringen met de nieuwe media anders om met informatie. Enkele jaren geleden lanceerden de marketeers Jeroen Boschma en Inez Groen de naam 'Einsteingeneratie'. Ze bedoelen daarmee een generatie die geen last heeft van de overdaad aan informatie, die lateraal met behulp van associaties leert, zelf zaken wil ontdekken en onderzoeken en leeft, leert en werkt binnen (virtuele) netwerken. Dit positieve beeld wordt genuanceerd door andere waarnemers. Jongeren staan lang niet altijd even ver in het kritisch omgaan met nieuwe media. Vaak blijft die omgang beperkt tot toepassingen waarbij de cognitieve vaardigheden te weinig uitgedaagd worden. Het klopt echter dat jongeren door hun buitenschoolse ervaringen op een andere manier leren. Ze leren ook niet alleen op school.

De nieuwe media bieden enorme kansen, maar ook bedreigingen. De beste manier om op beide te reageren is leerlingen de media te leren kennen en gebruiken als een emanciperend instrument in hun leven. De school kan hen zo ondersteunen bij het herkennen, vermijden, negeren of vernietigen van verdachte, discriminerende, racistische, pornografische of revisionistische informatie en van alle andere informatie die erop gericht is de leerling of anderen schade toe te brengen. Dit kan in de lessen aan bod komen aan de hand van de actualiteit.

Dit alles betekent dat een schoolbeleid ook antwoorden moet zoeken naar de gevolgen op didactisch vlak (zie punt 2.2).

De school werkt systematisch aan attitudevorming bij de leerlingen. Het doel is dat leerlingen bij het gebruik van nieuwe media de belangen en de waardigheid van zichzelf en anderen niet schaden en zich bewust zijn van de draagwijdte van onzorgvuldig, ondoordacht of kwaadwillig gebruik.

De opvoedende rol van de school houdt in dat zij ook aandacht zal hebben voor attitudevorming rond het gebruik van nieuwe media. Tijdens de lessen informatica, maar eigenlijk tijdens bijna alle lessen, kan hieraan gewerkt worden. Zo kan bijvoorbeeld de preventie van cyberpesten in een niet-problematische context gesitueerd worden. Wat vinden de leerlingen hiervan? Waar ligt voor hen de grens? Hoe ervaren zij dit? Vinden zij dat hierover afspraken moeten gemaakt worden? Door interesse te tonen voor wat leerlingen doen op het internet komt de leraar te weten wat hen bezighoudt. Dat is nuttige informatie bij mogelijke problemen. Een vergelijkbaar onderwerp is het maken van opnames of filmpjes van anderen. Daarbij kan de school aangeven dat veel van dergelijke handelingen juridisch strafbaar zijn. Een bepaling in het schoolreglement over de regelgeving hierover kan een ontradend effect hebben en op die manier deel uitmaken van de preventiestrategie van de school. In de lessen kan men nog een stap verder zetten en aandacht besteden aan het plaatsen van alle soorten van persoonlijke gegevens op het internet.

Als het gaat om attitudevorming bij leerlingen hebben leraren en andere personeelsleden een belangrijke voorbeeldfunctie (zie punt 2.2).

Met respect voor de hang naar non-conformistische, eigentijdse uitingen die jongeren eigen is, bevordert de school correct taalgebruik en respectvolle omgangsvormen bij communicatie via nieuwe media.

Nieuwe vormen van communicatie hebben ook hun invloed op taal en taalgebruik. Jongeren experimenteren daar volop mee. Hoewel de school niet moet proberen dit taalgebruik in elke context tegen te gaan, heeft ze wel de taak om correct taalgebruik en respectvolle omgangsvormen ook bij communicatie via de nieuwe media te bevorderen. Die twee zaken vallen onder het begrip netiquette, de gedragscode voor het gebruik van e-mail en internet. Attitudevorming hierover heeft zeker een plaats op school. De volgende richtlijnen zijn enkele voorbeelden van netiquette:

- Wees voorzichtig met het doorgeven van erg persoonlijke gegevens en foto's via het internet, ook aan vrienden. Vanaf het moment dat de andere over die informatie beschikt, heb je er helemaal geen controle meer over en kan ze op grote schaal verspreid worden.
- Geef je wachtwoord nooit door. Gebruik ook geen voor de hand liggende wachtwoorden (bv. de naam van je vriend of vriendin, van je huisdier) en verander regelmatig van wachtwoord.
- Denk na over wat je schrijft. Wat jij grappig vindt, komt niet altijd als een grap over en kan zelfs kwetsend overkomen. Het gebruik van emoticons zoals “;-)” kan helpen duidelijk maken dat iets als grap bedoeld is.
- Heel wat zaken die dagelijkse kost zijn, zijn strafbaar (bv. foto's publiceren op het internet zonder toestemming van de persoon in kwestie, zich voordoen als iemand anders ...).

2.2 Nieuwe media en de personeelsleden

Elke leraar integreert nieuwe media op zinvolle wijze in zijn lessen. Hij moedigt initiatieven aan van leerlingen om nieuwe media bij hun studie te gebruiken en beschouwt het als zijn plicht de recente ontwikkelingen in de nieuwe media binnen zijn vakgebied te volgen.

De evoluties in de nieuwe media hebben ook invloed op de didactische aanpak van de leraar. Het is aan hem om de nieuwe media op een zinvolle manier te integreren in de vakdidactiek. De school heeft hier een ondersteunende rol (zie punt 2.3). Er zijn in elk geval mogelijkheden om de nieuwe media een meerwaarde te laten betekenen voor het leren. Voorbeelden zijn e-learning en elektronische leerplatformen, internet, digitale borden, het gebruik van digitale foto's bij uitstappen, het gebruik van de gsm bij wetenschappelijke experimenten (bv. als fotooestel) ...

Binnen de schoolcontext krijgen leerlingen de combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes om de toevloed aan informatie op een zinvolle en kritische manier te hanteren. Door bv. leerinhouden in onderlinge samenhang aan te bieden, in een mix van leeromgevingen, leren leerlingen vanuit verschillende invalshoeken. Het verbinden van kennis met een voor de leerling betekenisvolle context stimuleert het leren. Dat zorgt ervoor dat wat leerlingen leren, blijvend is en dat ze hetgeen ze leren kunnen toepassen in nieuwe situaties.

Voor jongeren zijn de nieuwe media allesbehalve nieuw. Met een aantal toepassingen ervan zijn ze meer vertrouwd dan leraren en ouders. Het is dus niet alleen een uitdaging om de snelle technologische ontwikkelingen bij te benen, het feit dat leerlingen er soms meer mee vertrouwd zijn, heeft ook gevolgen voor de verhouding en omgang tussen leraar en leerling. Als leraren een beter zicht krijgen op de activiteiten die jongeren op het internet ontplooiën, kunnen zij van hen vaardigheden bijleren die zij op hun beurt in de lespraktijk kunnen gebruiken.

Elk personeelslid is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie bij het gebruik van nieuwe media. Hij of zij belichaamt zelf de attitudes die de school van de leerlingen verwacht en waakt erover zijn contacten met leerlingen en ouders via nieuwe media op strikt professionele en pedagogische verantwoorde wijze te laten verlopen. Hij of zij tast het gezag en de integriteit van zichzelf, collega's, schoolleiding of schoolbestuur en pedagogisch project van de school niet aan door laakbare uitingen of handelingen.

Het werken aan attitudevorming bij jongeren rond nieuwe media houdt in dat personeelsleden voorbeeldgedrag stellen en dat ze zich permanent bewust zijn van de verre gaande gevolgen die onzorgvuldig, ondoordacht of kwaadwillig gebruik van ICT-middelen kunnen hebben. Voorbeelden zijn het gebruik van de gsm door de leraar (zowel tijdens de les zelf als daarbuiten), de aanspreking en stijl bij de elektronische communicatie met leerlingen, de manier waarop over privé-onderwerpen gesproken wordt ...

Een eigen communicatieplatform biedt de school de kans om binnen een controleerbare, veilige omgeving een aantal principes mee te geven op het vlak van een correct en veilig gebruik van het internet, netiquette ... Als de school een eigen communicatieplatform heeft, kan ze ervoor kiezen om dat naar voor te schuiven voor de communicatie met leerlingen en ouders tegenover andere kanalen. Zo behoudt men een overzicht op de communicatie. Het is beter als ook de elektronische communicatie tussen leerlingen en leraren op die manier verloopt. Het is evenwel niet eenvoudig om dit voor de leerlingen eerder artificiële kanaal bij hen ingang te laten vinden. Een belangrijk element is of leerlingen er zelf actief aan kunnen deelnemen (bv. forum, aankondigingen leerlingenraad ...). Leraren waken erover dat zij steeds op een professionele en pedagogisch verantwoorde manier met leerlingen communiceren. Dit geldt zeker voor contacten via sociale netwerksites als Facebook. Het is wenselijk dit op schoolniveau te bespreken. Leraren moeten hier alleszins bepaalde grenzen respecteren: wat ze via het internet communiceren mag geen na-deel betrokkenen aan de school en informatie over leerlingen valt onder een grote discretieplicht.

Zie ook de nieuwe modellen van arbeidsreglement: <http://www.vsko.be> > *reglementen*

2.3 Nieuwe media en de school

De school investeert voldoende in infrastructuur, apparatuur en programmatuur, in opleiding voor haar personeelsleden en in sensibilisering van zowel personeelsleden als ouders om haar visie op nieuwe media effectief te realiseren.

Een school kan enkel een zinvol beleid rond nieuwe media voeren als ze voldoende vertrouwd is met de bestaande toepassingen, de mogelijkheden ervan en – in de mate van het mogelijke – ook de technologische ontwikkelingen. Ze kan dat doen door zelf de nieuwe media binnen te halen en daar ook voldoende in te investeren. Door zelf bij te leren, kan de school nieuwe ontwikkelingen beter inschatten en kan ze leerlingen beter begeleiden.

Bij het implementeren van de nieuwe media in de school zullen alle geledingen betrokken moeten worden. Alleen als leraren voldoende vertrouwd zijn met de nieuwe technologieën en de meerwaarde ervan inzien voor de lessen zullen zij bijdragen tot de integratie ervan op school (zie punt 2.2). Uiteraard zijn vorming en ondersteuning hierbij essentieel. Ook de ouders zijn vanzelfsprekend betrokken partij. In de praktijk is het echter niet altijd even eenvoudig om hen te betrekken bij het schoolbeleid. Doordat niet alle ouders even vertrouwd zijn met de verschillende toepassingen van de nieuwe media, ervaren zij soms niet de nood om zelf bezig te zijn met media-educatie. De school zal dan ook moeten investeren in informatie en sensibilisering over dit onderwerp, bv. in samenwerking met de ouderraad. De school kan ouders vragen om het schoolbeleid rond nieuwe media te ondersteunen zoals de grenzen die worden vastgelegd, het opvolgen van het internetgebruik thuis ... In het schoolreglement kan men aan ouders vragen om niet te pas en te onpas met hun kinderen te communiceren tijdens de lesdag. Als de school een eigen communicatieplatform heeft, kan ze ouders vragen om de communicatie via dat kanaal te voeren. Dit alles heeft een grotere kans op slagen als de ouders effectief betrokken worden bij het beleid. Via de schoolraad en andere kanalen kan de school dit onderwerp agenderen en een zo groot mogelijk draagvlak nastreven.

De school waakt er in de mate van het mogelijke over dat alle leerlingen inzake het gebruik van nieuwe media dezelfde ontplooiingskansen krijgen, ongeacht hun socio-economische achtergrond.

Op enkele jaren tijd is het aantal leerlingen sterk toegenomen dat thuis toegang heeft tot een computer met internetverbinding. Dat biedt mogelijkheden op het gebied van elektronische communicatie, didactische werkvormen, opdrachten ... Voor de mogelijk minder zichtbare groep leerlingen die die toegang niet hebben, neemt zo het risico echter toe dat de kloof in de vertrouwdheid met nieuwe media nog toeneemt. Het is dan ook zeer belangrijk dat men op schoolniveau de eigen situatie onderzoekt en nagaat wat de extra noden zijn en waar ze zich bevinden. Doordat de groep zonder toegang tot de nieuwe media kleiner is geworden, beschikt een school nu over meer manieren om die doelgroep ondersteuning te bieden. Een school kan bv. bijkomende toegang geven tot computerlokalen tijdens pauzes of na de schooluren (met begeleiding door een personeelslid!) voor huiswerk en taken. Leraren kunnen erover waken dat ze bij het geven van opdrachten en het bepalen van termijnen rekening houden met deze doelgroep en dat ze elektronische toepassingen ook tijdens de lessen gebruiken en niet enkel als huiswerk opgeven.

De school neemt alle noodzakelijke organisatorische en technologische voorzorgen en beschermingsmaatregelen om de gegevens op het schoolnetwerk, het intranet, de elektronische leeromgeving en de publieke website te beveiligen. Ze doet ook het noodzakelijke om ongeoorloofde toegang, misbruik of vernietiging te voorkomen.

Op schoolniveau zal men moeten beslissen welke stappen men zet om het schoolnetwerk te beveiligen. In de eerste plaats is het voor elke school noodzakelijk om de gegevens van de eigen schooladministratie e.d. voldoende te beveiligen. De school moet daarvoor de nodige stappen nemen. Zo kan de school werken met gescheiden netwerken voor leerlingen en schooladministratie. De concrete aanpak is best gebaseerd op overleg tussen directie en ICT-coördinator, zodat er een duidelijk beleid is binnen de technische mogelijkheden van de school. Daarnaast kan een school ook overwegen of ze al dan niet overgaat tot het filteren van *content*, i.e. het blokkeren van onderdelen van het interne netwerk of internet en zo ja, hoe ver ze hier in gaat. In principe kan men op technologisch vlak beperkingen opwerpen zodat leerlingengroepen enkel op bepaalde tijdstippen toegang tot het netwerk kunnen krijgen, bepaalde websites niet kunnen bezoeken e.d. Op die manier wordt misbruik veel moeilijker gemaakt, maar gaat eveneens een kans verloren om leerlingen zelf op een verantwoorde manier van het internet gebruik te laten maken. Het is sowieso de taak van de school om nieuwe technieken en ontwikkelingen op het vlak van ICT te blijven opvolgen.

Het schoolreglement zet het beleid van de school inzake nieuwe media in transparante en toekomstgerichte lijnen uit, zonder te vervallen in restrictieve details.

In het schoolreglement kan men een aantal afspraken en leefregels opnemen waarvan de school de naleving ook effectief kan afdwingen, bv. de regel dat foto's en filmopnames niet toegestaan zijn zonder voorafgaande toestemming van de betrokken persoon. De hanteerbaarheid van de afspraken vergroot als ze bondig en positief geformuleerd worden. Men moet er zich van bewust zijn dat een regeling die de school niet kan controleren of afdwingen, ook niet gehandhaafd kan worden. Een puur restrictieve benadering zal dikwijls op praktische beperkingen stuiten.

Een school kan de afspraken en leefregels in het schoolreglement kritisch evalueren en nagaan of alle bepalingen in de huidige vorm behouden moeten blijven. De regels moeten in elk geval duidelijk aan de leerlingen uitgelegd worden. Ook hier kunnen een goedwerkende school- en leerlingenraad een rol spelen door een dialoog op te starten over de bestaande regels. Men kan ervoor kiezen om bepaalde regels tijdelijk in een proefperiode van bv. een schooljaar aan te passen. Doorheen het schooljaar en achteraf kunnen alle betrokkenen de wijzigingen dan evalueren aan de hand van vooraf vastgelegde criteria.

3 Enkele concrete vragen over nieuwe media op school

Elke school zal haar eigen beleid moeten evalueren en eventueel aanpassen aan de nieuwe media en de gevolgen ervan, positief en negatief, op de schoolpraktijk. Daarnaast zullen vaak ook een aantal praktische vragen rijzen over de reglementaire grenzen waaraan scholen zich dienen te houden. Hieronder vindt u enkele vragen over nieuwe media die gefocust zijn op wat wel en niet kan. U vindt ook verwijzingen naar VVKSO-Mededelingen waarin dieper wordt ingegaan op een aantal onderwerpen.

Wij kunnen niet genoeg beklemtonen dat het beleid van een school rond nieuwe media niet kan volstaan met het zoeken naar gepaste en reglementair toegelaten reacties op probleemgedrag (of wat zo wordt ervaren) van jongeren. De gevolgen van de ontwikkelingen in de nieuwe media gaan ruimer dan de onderstaande vragen. De uitgangspunten in punt 2 blijven een essentieel vertrekpunt bij het bepalen van de wijze waarop de school haar opdracht invult in de maatschappij van vandaag.

3.1 Hoe kan een school misbruik van de nieuwe media tegengaan?

Ook bij een positief en proactief beleid rond nieuwe media zullen een aantal afspraken en grenzen noodzakelijk zijn om oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Duidelijke afspraken kunnen heel wat problemen en betwistingen vermijden, vooral als er binnen de school een voldoende breed draagvlak voor bestaat. Op misbruik kan een school reageren op basis van het orde- en tuchtreglement. Het is belangrijk dat er enerzijds duidelijk is wat wel en niet kan en hoe op misbruik gereageerd wordt; en dat anderzijds de afspraken hierover een voldoende groot draagvlak bij het personeel genieten en consequent gecontroleerd worden. Het is ook raadzaam om naar zo'n draagvlak te streven bij leerlingen en ouders.

Zie ook de Mededeling van 22 juni 2005 betreffende "Leerlingenparticipatie. Visie en suggesties voor een schoolleiden invulling" (M-VVKSO-2005-075).

3.2 Is het mogelijk om gsm's e.d. op school te verbieden?

Gsm's vormen een belangrijk deel van de levensstijl van leerlingen. Uit recent onderzoek blijkt dat meer dan 9 op 10 jongeren tussen 10 en 17 jaar een gsm heeft (zie punt 4.1). Hoewel het strikt genomen mogelijk is om via het schoolreglement gsm's op school te verbieden, is vanuit de opvoedende rol van de school een *algemeen verbod* op het gebruik van gsm's volgens het VVKSO zeker niet wenselijk. Technologische ontwikkelingen en het belang van een gsm voor de levensstijl van leerlingen zorgen er bovendien dikwijls voor dat een absoluut verbod en de bijhorende controle op het gebruik, laat staan op de aanwezigheid van gsm's, praktisch ondoenbaar is.

Het is aangewezen om leerlingen een vorm van discipline eigen te maken, hen met de gsm te leren omgaan en de consequenties ervan correct in te schatten. Dat kan door een beperkt gebruik op school met duidelijke grenzen toe te laten. Dat kan zowel naar functie als naar tijdstip, bv. communicatie met de gsm kan enkel tijdens de recreatiemomenten, of tot de start van het 1ste lesuur. Een eventueel verbod laat best de ruimte om de gsm nog in het kader van leeractiviteiten te gebruiken (zie punt 2.2). Via het schoolreglement kan men aan ouders vragen om niet te pas en te onpas met hun kinderen te communiceren tijdens de lesdag. Wij verwijzen hier opnieuw naar het belang van de schoolraad als het meest geschikte platform om naar een integratie van communicatiemiddelen en een draagvlak voor het schoolbeleid te streven. Het schoolreglement kan een beperkt aantal afspraken en leefregels vastleggen.

Zie ook de Mededeling van 28 maart 2007 betreffende "De rechtspositie van de leerling in het gewoon voltijds secundair onderwijs. Het schoolreglement" (M-VVKSO-2007-021), punt 4.1.

3.3 Wat kan een personeelslid doen als een leerling tijdens de les zijn gsm gebruikt?

Algemeen kan men stellen dat personeelsleden van een school niet over politionele bevoegdheden beschikken, waardoor de volgende acties in de praktijk niet of nauwelijks kunnen:

- inbeslagname van voorwerpen (bv. gsm, iPod ...);
- fouilleren;
- doorzoeken van boekentas of locker.

Een personeelslid van de school heeft geen enkele rechtsgrond om voorwerpen, zoals een gsm, in beslag te nemen. Wanneer het gebruik ervan het ordelijk verstrekken van het onderwijs hindert, kan een leraar de gsm – bij wijze van ordemaatregel – wel ‘afnemen’. Dat kan in elk geval niet *manu militari*: hij kan de leerling enkel vragen het voorwerp vrijwillig af te geven. Gaat de leerling hier niet op in, dan kan hij als ordemaatregel tijdelijk uit de les verwijderd worden. Aan het einde van de les, uiterlijk op het einde van de lesdag, zal de gsm hoe dan ook teruggegeven worden. Er is geen enkele rechtsgrond om het voorwerp langer bij te houden.

Omdat inbeslagname slechts in zeer beperkte mate mogelijk is, kan oneigenlijk gebruik van gsm, iPod e.d. beter gesanctioneerd worden op basis van een meer eenvoudig toepasbare ordemaatregel.

Zie ook de Mededeling van 14 februari 2008 betreffende “Enkele deontologische en juridische aspecten van leerlingenbegeleiding in het gewoon secundair onderwijs” (M-VVKSO-2008-019), punt 5.

3.4 Wat kan een school doen tegen foto's, opnames of filmpjes die leerlingen zonder toestemming op school maken?

Bij foto's, filmpjes e.d. die op school zijn gemaakt zonder toestemming van de betrokken persoon is de eerste zorg om het misbruik op te heffen. Dat kan in eerste instantie door de gegevens te wissen van het opname-apparaat. De school heeft echter weinig of geen instrumenten om dit te realiseren zonder medewerking van de leerling in kwestie. Als de informatie op een website is gepost, kan men contact opnemen met de moderator of beheerder van de website. Sommige websites of netwerksites zoals [Netlog](#) en [YouTube](#) hebben een uitgebreide meldfunctie van misbruik om snel te kunnen reageren. [eCops](#) is een online Belgisch meldpunt, een initiatief van de Federal Computer Crime Unit, waar internetgebruiker misdrijven die verband hebben met België op of via het internet kunnen melden. eCops geeft elke melding door aan de bevoegde dienst. Bij zaken als cyberpesten zal dat de lokale politie zijn (zie punt 3.5). Het is echter quasi onmogelijk om er zeker van te zijn dat informatie die ooit op het internet heeft gestaan, effectief volledig verwijderd wordt.

De school communiceert het beleid rond opnames op school (bv. een algemeen verbod, de directie kan uitzonderingen toestaan) best duidelijk aan alle leerlingen en personeelsleden, onder meer via het schoolreglement (voor de leerlingen en ouders) en de arbeidsreglementen (voor personeelsleden). Eventueel kan men verbodstekens plaatsen bij de toegangen tot de schoolterreinen om het fotograferen en filmen zonder toestemming volledig te verbieden.

Op misbruik kan een school reageren op basis van het orde- en tuchtreglement. Daarvoor moet het uiteraard voldoende duidelijk zijn dat een bepaalde leerling schuldig is aan dit misbruik. Een school kan ook preventieve stappen nemen om leerlingen te sensibiliseren over dit onderwerp. (zie punt 0).

Zie ook de Mededeling van 28 maart 2007 betreffende “De rechtspositie van de leerling in het gewoon voltijds secundair onderwijs. Het schoolreglement” (M-VVKSO-2007-021), p. 27.

Zie ook de Mededeling van 10 oktober 2007 betreffende “Leerlingensanctiebeleid: orde- en tuchtmaatregelen” (M-VVKSO-2007-056).

Zie ook de Mededeling van 8 september 2008 betreffende “De meerwaarde van herstelgericht omgaan met conflicten” (M-VVKSO-2008-054).

3.5 Wat kan een school doen tegen cyberpesten?

Het is voor een school niet eenvoudig adequaat te reageren als leerlingen via het internet buiten de school gepest worden. Het is heel moeilijk om een juist en volledig beeld van de situatie te krijgen en om zeker van zijn stuk te zijn. Als het cyberpesten een impact heeft op school, of gebeurt tussen leerlingen die gelijkgesteld worden met werknemers, moet de school in principe reageren. Bij feiten die zich buiten de schoolpoort of buiten de schooluren voordoen, kan de school in principe enkel ingrijpen als er een duidelijke link is met het schoolgebeuren. Indien de band met de school volledig of quasi volledig ontbreekt, kan de bevoegdheid van de school in twijfel getrokken worden.

Bij problemen met cyberpesten is de leerling er het meest mee gebaat als hij of zij zich enkele weken volledig terugtrekt uit alle websites en *online communities*, alle wachtwoorden verandert ... De mogelijkheden van een school om te reageren op cyberpesten zijn beperkt. Een school heeft niet altijd de bevoegdheid of de middelen om een onderzoek op het internet te voeren. De politie is daar wel toe in staat – zij het soms pas als het slachtoffer klacht indient – al is het niet vanzelfsprekend om de politie bij elke online pestproblematiek te betrekken. Dat vereist goede afspraken. Die kunnen een onderdeel vormen van de overeenkomst die de lokale politie sinds 2006 verplicht moet afsluiten met de scholen.

Zie ook de Mededeling van 20 juli 2007 betreffende "Pesten, cyberpesten en steaming van leerlingen door leerlingen: preventie en aanpak" (M-VVKSO-2007-038).

Zie ook de Mededeling van 10 oktober 2007 betreffende "Leerlingensanctiebeleid: orde- en tuchtmaatregelen" (M-VVKSO-2007-056), punt 6.1.3.

Zie ook de Mededeling van 25 oktober 2006 betreffende "Samenwerking tussen school en politie" (M-VVKSO-2006-111).

3.6 Wat kan een school doen tegen fraude met de nieuwe media?

De wijze van frauderen evolueert mee (zij het niet volledig) met de technologische evolutie. Er zijn op school goede afspraken onder personeelsleden nodig over het voorkomen van fraude bij proeven (bv. gebruik van gsm's verbieden, boekentas vooraan, voorkomen van fraude met rekenmachines ...). Bij het verzamelen van bewijsmateriaal van fraude moet men de rechten van de leerling beschermen, o.m. op het vlak van privacy. Bepaalde evaluatievormen kunnen minder aanleiding geven tot fraude (open i.p.v. gesloten vragen, procesevaluatie met het oog op plagiaat ...).

Zie ook de Mededeling van 19 maart 2008 betreffende "Fraude tijdens proeven of examens" (M-VVKSO-2008-026).

4 Meer weten

In dit punt vindt u een aantal publicaties en websites met meer informatie over scholen en nieuwe media. Een aantal ervan zijn expliciet gericht op leerlingen, ouders of leraren.

4.1 Kennis over de nieuwe media

- [Cijfers over jongeren en gsm](#)
Het onderzoeks- en informatiecentrum van de verbruikersorganisaties (oivo) heeft het bezit en gebruik van de gsm door jongeren onderzocht. Men gaat in op zaken als bezit en aankoop van een gsm, gebruik en toepassingen, ouderlijk toezicht ...
- [Feiten en Cijfers: Jongeren, seksualiteit en internet](#)
Onderzoek van Sensoa naar het internetgebruik door jongeren, het toezicht door ouders en de gevolgen van internet op de seksuele ontwikkeling van jongeren.
- [Aan de slag met Facebook](#)
Themapakket van iThema met een beginnerscursus over het gebruik van sociale netwerksites aan de hand van Facebook.
- [Digitale kloof tweede graad in Vlaanderen](#)
Onderzoek van de VUB naar de digitale kloof waarbij men concludeert dat er niet langer sprake kan zijn van één digitale kloof maar van een veelheid aan kloven die zich door en naast elkaar manifesteren op het niveau van motivatie, toegang, gebruik en vaardigheden. Men pleit dan ook voor een nieuwe terminologie.
- Boonaert T., Vettenburg N. (2010) *De digitale kloof bij jongeren onderzocht*, in Welwijs jg. 21, nr. 1, p. 30-34.
Artikel met de conclusies van een onderzoek naar de manier waarop jongeren gebruiken. De auteurs stellen dat het gebruik van de verschillende internetfuncties (ontspanning, informatiefunctie, communicatiefunctie, commerciële functie) vooral bepaald wordt door de variabelen leeftijd, geslacht en onderwijsniveau.
- [Safer Internet](#)
Deze website wil de veilige toegang van minderjarigen tot de nieuwe informatietechnologieën bevorderen. De website bundelt een aantal teksten over cyberhate, cyberpesten, commerciële en seksuele misbruiken op het internet, virussen ... Ze bevat ook pedagogische fiches voor leraren.
- [Mijn kind online](#)
Deze Nederlandse website van de gelijknamige stichting hoort bij een kennis- en adviescentrum over jeugd en (nieuwe) media dat tot doel heeft ouders en leraren meer inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van nieuwe media en het bevorderen van het verantwoord gebruik daarvan. Een deel van de website richt zich specifiek tot leraren en is opgebouwd rond vragen als wat moeten leraren weten, wat kunnen leraren hun leerlingen bijbrengen? Wat wil de school met internet? Daarnaast bevat ze ook een heel aantal links en verwijzingen.
- [Gids voor internetgebruikers](#)
Publicatie van de FOD Economie die een breed publiek antwoorden wil geven over vragen rond internetgebruik. Komen onder andere aan bod: informatie doorgeven op het internet, rechten en plichten van de internetgebruiker, internetbeveiliging, cybercriminaliteit ...
- [Media-opvoeding](#)
Dossier van het Nederlands Jeugdinstituut dat zich vooral richt op ouders. Bevat feiten en cijfers en praktische informatie over wat effectief werkt.
- [De effecten van nieuwe media op jongeren van 12 – 14 jaar](#)
Nederlands onderzoek over mediageletterdheid dat specifiek ingaat op de nieuwe media en het onderwijs. Bevat een lijst met interessante links voor leraren.

- [Kies Kleur tegen Pesten](#)

De website van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten bevat informatie over cyberpesten die specifiek gericht is op ouders en gaat in op vragen als wat je als ouder kan doen om cyberpesten te voorkomen, als je kind slachtoffer is van cyberpesten, als je kind zelf cyberpest ...

- D'Haese W. (2010) *Cyberpesten bij jongeren in drie Vlaams-Brabantse scholen*, in Welwijs jg. 21, nr. 2, p.16-18.

Artikel waarin de auteur de problematiek van cyberpest benadert vanuit de invalshoek van de politie. Bij een bevraging van jongeren door de politie van Leuven stelt men o.a. vast dat ouders weinig controle uitoefenen op het internet- en gsm-gebruik van hun kinderen.

- [Teacher Aid](#)

Leren hoeft dan ook niet per se eenrichtingsverkeer te zijn van leraar naar leerling. Een voorbeeld van de mogelijkheden in de omgekeerde richting is dit project van het Immaculata Instituut in Malle dat de digitale kloof tussen leerlingen en leraren wil dichten door leerlingen leraren op sleeptouw te laten nemen. Zo krijgen leraren een beter zicht op de activiteiten die de jongeren op het internet ontplooiën. Wat leerlingen hen bijleren op het vlak van computer- en internetvaardigheden kunnen zij op hun beurt zelf in de lespraktijk gebruiken.

4.2 Jongeren leren op een andere manier

- Boschma J., Groen I. (2006) *Generatie Einstein, slimmer sneller en socialer: communiceren met jongeren van de 21ste eeuw*, Amsterdam, Pearson Education.

Dit boek gaat over de nieuwe generatie jongeren, waarvoor de auteurs de naam generatie Einstein lanceren. De auteurs zijn beiden verbonden aan een communicatiebureau. Het boek geeft een zeer positieve kijk op de vaardigheden van deze jongeren. Bekroond met de PIM Marketing Literatuurprijs 2006.

- De Bruyckere P., Smits B. (2006) *Is het nu generatie X, Y of Einstein? FAQ voor leraren, opvoeders en ouders*, Mechelen, Plantyn.

De auteurs doorprikken een aantal mythes over de jeugd van tegenwoordig – zoals het begrip Einsteingeneratie – en wijzen op een aantal tendensen. Specifiek gericht op onderwijs. Als vervolg op het boek werd ook een gelijknamige [blog](#) gestart waarop de auteurs voorbeelden uit de actualiteit, opmerkelijke onderzoeken, grappige zijsprongen e.d. verzamelen.

- Caleidoscoop (2009) *Einstein in de klas, hoe we de jongeren van vandaag onderwijzen en begeleiden*, in Caleidoscoop, jg. 21 nr. 5, p. 12-17.

Interview met de auteurs van *Is het nu generatie X, Y of Einstein?* met aandacht voor lesgeven aan jongeren vandaag.

- [Jongeren en interactieve media](#)

Nederlandse publicatie die ingaat op de vraag of de huidige generatie jongeren daadwerkelijk zo anders zijn dan eerdere generaties. De auteur komt tot de conclusie dat er geen sprake is van één homogene generatie jongeren. Het gebruik van digitale media onder jongeren blijkt heel divers. Bovendien zijn de meeste jongeren helemaal niet zo vergevorderd in het gebruik van interactieve media als vaak wordt verondersteld.

- Gombeir D., Bosman L., Detrez C. (2008) *Identiteit ontwikkelen*, Mechelen, Plantyn.

De auteurs reiken kaders en hefboomen aan die scholen en leraren helpen om aansluiting te vinden bij de eigentijdse leerhouding van jongeren. Ze pleiten ervoor leercontexten te enten op reële uitdagingen en probleemsituaties. In het boek slaan ze geregeld de brug naar de dagelijkse klaspraktijk.

- Gombeir D. (2009) *Hoe 'ondraaglijk licht' zijn mediasmarte jongeren? Reflecties over een meer eigentijds onderwijs*, in ICT en onderwijsvernieuwing 20, mei 2009, p. 107-133.

De auteur gaat in op de stelling dat de huidige jongeren veel oppervlakkiger leren en minder inspanningen willen leveren. Hij gaat in op echte en gepercipieerde veranderingen en de gevolgen op didactisch gebied. In het artikel wordt geregeld teruggekoppeld naar andere publicaties in het Nederlands over de zogenaamde Generatie Einstein.

- Klasse (2010) dossier *Games: geen kinderspel*, in Klasse, nr. 208 oktober 2010, p. 10-17.
Dossier over de mogelijkheden van (educatieve) games in het onderwijs.
- Breedbeeld (2010) dossier *School op de golven van de maatschappij*, in Breedbeeld, nr. 2 december 2010-februari 2011, p. 21-45.
Dossier over de jongeren vandaag, schoolbeleid rond gsm, gebruik van Wiki's in de klas ...
- IVO (2007) *Leren in Samenhang*, Informatie Vernieuwing Onderwijs, jg. 28 nr. 107, p. 32-44.
Verslag van een referaat van prof. Dr. F. Dochy, hoogleraar Katholieke Universiteit Leuven en Universiteit Maastricht over 'Leren in samenhang'. Hiermee wil men bereiken dat wat leerlingen leren, blijvend is en dat ze hetgeen ze leren kunnen toepassen in nieuwe situaties.
- Raes A., Schellens T. (2011) *Net-generatie, feit of mythe? Kenmerken van mediagebruik van jongeren*, in *ICT en onderwijsvernieuwing 27*, oktober 2011, p. 59-72.
Dit artikel onderzoekt of de zogenaamde net-generatie andere kenmerken heeft dan vorige generaties. Het antwoord is negatief. Het onderzoek wijst ook op verschillen in technologiegebruik tussen jongeren onderling.
- Raes A., Schellens T. (2011) *Wegwijs op het World Wide Web: ondersteunen van informatievaardigheden van jongeren*, in *ICT en onderwijsvernieuwing 27*, oktober 2011, p. 19-33.
In dit artikel wordt ingegaan op de nodige informatievaardigheden bij onderzoeksopdrachten op het web. De auteurs bespreken de strategische kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het succesvol zoeken, analyseren en organiseren van informatie en hoe men dit best kan aanleren en ondersteunen binnen de klascontext.

4.3 Jongeren opvoeden rond nieuwe media

- [Ik beslis](#)
Nieuwe website van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer waarin per doelgroep (jongere, ouder, leraar of directeur) informatie staat over privacy van jongeren. Hierbij heeft men expliciet aandacht voor de nieuwe media.
- [Clicksafe](#)
Initiatief van Child Focus met als doel ouders en leraren in te lichten over de potentiële risico's in verband met internet en chatten. De website geeft kinderen en adolescenten adviezen om te vermijden dat zij slachtoffers van twijfelachtige praktijken zouden worden. Bevat ook een hulplijn, tips en hints voor ouders en leraren en lespakketten zoals [Think before you post](#) rond privacy.
- [Veilig online, tips voor veilig ICT-gebruik op school](#)
Dit initiatief van het ministerie van onderwijs richt zich tot leraren, directies en ICT-coördinatoren. Het biedt informatie, concrete tips en richtlijnen over veilig ICT-gebruik. Komen onder meer aan bod: betrouwbaarheid van informatie, veilig communiceren, cyberpesten, auteursrecht, computergebruik organiseren op school ...
- [Sensoa](#)
Sensoa biedt educatief materiaal aan voor ouders en leraren. Er zijn (gratis) brochures als Eerste hulp bij internet (voor ouders), een mini-cursus rond Facebook, maar ook lespakketten voor leraren om met jongeren aan de slag te gaan rond veilig relationeel en seksueel gedrag online.
- [Ambrosia's tafel](#)
Deze vzw werkt rond kunst- en cultuureducatie, mediawijsheid en multimediale geletterdheid in het onderwijs. Ze zetten zelf multimediale trajecten rond kunst- en cultuureducatie en mediawijsheid op in scholen. waarbij leerlingen van alle leeftijden en niveaus rond media, talentontwikkeling en meervoudige intelligentie werken.